

جواهرنامه

(رساله در شناخت انواع و خواص سنگ‌ها)

از

مؤلفی ناشناخته

بر اساس نسخه خطی کتابخانه برلین
به خط شیخ محمد اصفهانی، ۱۳۰۹ق.

تصحیح و ویراست

دکتر یوسف بیگ باباپور

عنوان و نام پدیدآور:	جواهرنامه (رساله در شناخت انواع و خواص سنگ‌ها) بر اساس نسخه خطی کتابخانه برلین به خط شیخ محمد اصفهانی، ۱۳۰۹ ق / از مولفی ناشناخته؛ تصحیح و ویراست یوسف بیگ‌باباپور.
مشخصات نشر:	تهران: چوگان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری:	[۵۰] ص.
شابک:	۹۷۸-۶۲۲-۷۶۸۶-۱۹-۷
وضعیت فهرست نویسی:	غیا
یادداشت:	کتابنامه ص. [۵۰]
موضوع:	سنگ‌های قیمتی -- متون قدیمی: تا قرن ۱۴
موضوع:	Precious stones -- Early works to 20th century.
موضوع:	سنگ‌های قیمتی -- خواص درمانی -- متون قدیمی: تا قرن ۱۴
موضوع:	Precious stones -- Therapeutic use -- Early works to 20th century.
موضوع:	بیگ باباپور، یوسف، ۱۳۵۷- مصحح، ویراستار
شناسه افزوده:	beigbabapour, Yousef
شناسه افزوده:	اصفهانی، محمد، قرن ۱۳ ق.
رده بندی کنگره:	QE۳۹۲
رده بندی دیویی:	۸/۵۵۳
شماره کتابشناسی ملی:	۷۶۱۴۱۳۳
وضعیت رکورد:	غیا

جواهرنامه (رساله در شناخت انواع و خواص سنگ‌ها)

تألیف: بر اساس نسخه خطی کتابخانه برلین به خط شیخ محمد اصفهانی

تصحیح و ویراست: دکتر یوسف بیگ باباپور

نشر: چوگان نوبت چاپ: اول/ ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۶۸۶-۱۹-۷

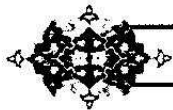
شمارگان: ۱۰ جلد قیمت: ۲۰۰۰ تومان

آدرس سایت www.choogan.com | شماره تلفن ۹۱۲۳۵۹۱۴۴۳-۰۶۶۴۰۶۴۷۷

این کتاب تحت قانون حمایت از مولفین و پدیدآورندگان می‌باشد و هرگونه برداشت کلی یا جزئی منوط به اجازه کتبی از ناشر می‌باشد.

فهرست مطالب

۷	یادداشت
۱۵	متن رساله
۱۵	مروارید
۱۸	یاقوت
۲۱	زمرّد
۲۲	الماس
۲۳	لعل
۲۴	فیروزه
۲۵	بیجاده
۲۵	مرجان
۲۵	پازهر
۲۶	مقناطیس
۲۷	عقیق
۲۷	دهنه فرنگ
۲۷	لاجورد
۲۸	یشم
۲۸	بلور
۲۸	جزع
۲۹	مینا
۲۹	چینی

۲۹	آبگینه فرعونى
۲۹	كهربا
۳۰	سندروس
۳۰	مغنيسا
۳۰	مرقشينا
۳۱	سرمه
۳۱	حجر الحيه
۳۱	حجر حبش
۳۲	حجر الدم
۳۲	حجر القمر
۳۲	حجر اليرقان
۳۲	حجر الخل
۳۳	حجر العبور
۳۳	سقنقور
۳۳	مهره مار
۳۳	مشك
۳۴	عنبر
۳۴	خاتمہ
۳۵	تعليقات
۵۰	منابع و مأخذ

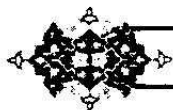
یادداشت

در کتابخانه ملی برلین، رساله مختصری است با عنوان جواهرنامه، در شناخت سنگ‌های قیمتی و کانی‌ها و احجار کریمه با ذکر صفات و خاصیت هر یک به اختصار، موجود است که مؤلف نامی از خود نیاورده؛ اما در آخر به نام شیخ محمد اسماعیلی، با ترقیمه ۱۳۰۹ق. اشاره شده که به نظر می‌رسد احتمالاً همان جامع و مؤلف رساله باشد.

در هر صورت، هرچند رساله حاضر، بعضاً تکرار مکررات کتب پیشین است، اما به عنوان یک اثر علمی و نوادر رسایی است که در خصوص احجار کریمه و خواص درمانی کانی‌ها بحث می‌کند.

دانش گوه‌رشناسی و کان‌شناسی از علوم اوائل است که حکمای پیشین و دانشمندان ایران و علمای اسلام بدان عنایت و توجه خاص داشته و کتب و رساله‌های بسیار در آن فن تألیف کرده‌اند.

«گوه‌رشناسی دانشی است که در آن از چگونگی و اوصاف گوه‌رهایی که در کان‌های دشت باشد، از قبیل الماس و لعل و یاقوت و فیروزه و نیز از گوه‌رهایی که در دریا افتد، چون

مرجان بحث شود، و نیک و بد و صفات هریک به نشانه‌ها و علائم مخصوص شناخته گردد و همچنین خواص و معیزات و عیوب و قیمت آنها دانسته شود.^۱

در این علم، کتاب و رساله‌های بسیاری به تازی و فارسی تألیف و تصنیف شده که بعضی از آنها در نهایت شهرت است.

ابن‌الدیم در «الفهرست» نام کتب چندی که به زبان تازی در فنون جواهرشناسی و کان‌شناسی و صیدنه و عطر و سموم ساخته شده، یاد کرده که از جمله آنهاست: «کتاب الجواهر و اصنافه» از محمد بن شاذان جوهری؛ «کتاب احجار» از جابر بن حیّان؛ «کتاب حجر» و «کتاب صیدنه» از محمد بن زکریای رازی؛ «رساله در اقسام گوهرها» از کندی؛ «کتاب سموم» از عیسی بن علی بغدادی (م. ۳۵۸ ه. ق.) طیب متوکل خلیفه عباسی.

و حاجی خلیفه نیز در کتاب «کشف‌الظنون» چندین کتاب دیگر که در این فن ساخته شده، یاد کرده است که مهمتر و پرارزش‌تر از همه کتاب «الجماهر فی معرفة الجواهر» ابوریحان بیرونی به تازی، و رساله «تسوخ‌نامه ابلخانی» از خواجه نصیرالدین طوسی به فارسی است.

بیرونی در مقدمه کتاب «الجماهر فی معرفة الجواهر» فصلی را به ذکر نام گروهی از جواهرشناسان اختصاص داده است و جماعتی از آنان را که در عهد خلافت مروانیان و عباسیان در این فن مهارت داشته و شهرت یافته‌اند، به نقل از نصر بن یعقوب یاد کرده، و چند تن دیگر را هم خود در اثنای کتاب بر آن عده افزوده است.

جواهرشناسانی را که بیرونی در اوّل کتاب «جماهر» یاد کرده اشخاص نامبرده زیر است: عون‌العبادی، ایوب بن اسود بصری، بشر بن شاذان، صباح بن عمران کندی، یعقوب کندی، ابن‌الجصاص، ابن‌ختاب، رأس‌الدنیا و ابن‌بهلول.